

ЛЮБА ПОПОВА-ЕСКЕНАЗИ СПОМЕНИ

chitanka.info

I. СПОМЕНИ ЗА ДЯДО

Дядо ми, свещеник Христо поп Стефанов Милев (поп Ристе) е роден през 1844 г. в с. Сопотница — Крушевско в Македония в чисто българско семейство. И баща му, и дядо му са били свещеници и са учили славянско писмо в съседните манастири. И дядо е учил в такъв манастир — Кичевския, където е имало добре уредено за това време училище. На 17–18 годишна възраст е бил запопен. Бил е голям родолюбец и е взел участие в „Охридската завера“, бил ятак и на комитите, а също така някъде около 1868 г. е бил повикан от крушовчани и заедно с младежите превзели една от черковите в Крушево, изгонили гръцките свещеници и той първи в Крушево започнал да служи на черковнославянски. От тогава махалата около черковата била наречена „поп Ристе махлеси“. През 1941 г. баща ми ходи да навести родното си място и тая махала още е съществувала.

Когато заверата била разкрита, дядо бил осъден от турците на 101 години заточение и през 1881^[1] г. бил изпратен на о. Митилин. Три години по-късно той успява да избяга и след дълги перипетии пристига във Варна. От македонски преселници тук той научава, че жена му е умряла и трите му деца са били раздадени на чужди хора. Веднага заръчва да му ги доведат. Междувременно той е назначен за свещеник в с. Николаевка, Варненско и там се установява за дълги години. Когато баща ми започва да адвокатства във Варна, в 1906 г. оженва се и си построява къща на ул. „Ниш“ 34, ъгъла с ул. „Търновска“ („Г. Димитров“ и „Голбухин“)32. Някъде към 1910 г. прибира баща си в своя дом.

Най-ранните ми спомени за дядо са някъде откъм 1912–13 г., когато той е бил вече към седемдесетгодишен. Запомнила съм го с дълга бяла брада, дълга коса, свита на възелче на тила му, както ходеха всички свещеници, с броеница в ръце, с къса антерия (подрасник), шаечни калцуни, пакетче тютюн и тестенце цигарени книжки в джоба. Това беше домашният му тоалет, а навънка — с хубаво расо, калимявка и тежък бастун, леко прегърбен и с тежка походка.

След с. Николаевка, като се преселил в града, той продължи да служи като свещеник в близкото село Пашакьой (Владиславово). Всяка събота следобяд или рано в неделя идваха от село с каруца да го вземат и след свършване на службата го връщаха обратно. Понякога той ни носеше някое малко зайче, заблудено по пътя, за да си играем — за наша голяма радост и голяма мъка на мама, която не можеше да понесе като подхвърляхме животинчето от ръка на ръка докато то се изтощи. Забрани на дядо да ни носи и той я послуша!

Помня се седнала на коленете му или по-късно ние всички деца насядали наоколо му да ни разказва приказки за Крали Марко, Чер арапин, Муса кеседжия и Секула детенце. След него скороговорки. А да не говорим за десетките пъти, когато сме го карали да повтаря за заточението си, за бягството от калето и за премеждията му. Или пък в по-късни години всички ние пет деца вече големи ученици, в ден, когато майка ни не е в къщи, да нахлуем в стаята му и заедно с него и слугинята започвахме борба и бой с възглавници, одеяла, покривки, килимчета. И сега още си представям гнева на майка ни, когато се върнеше и не можеше да влезе в стаята от бъркотия и пушилки. И гузното лице на дядо, който, за да заглади работата, едва ли не изкарваше мама виновна, че не си седяла в къщи да си гледа децата.

През време на европейската война всички мъже бяха на фронта и единствен мъж в нашата улица беше дядо. Той беше нещо като старейшина и кураж за жените. Когато жените научаваха, че на фронта е спокойно, много рядко заедно с децата отиваха на разходка до Морската градина.

А един-единствен път те даже си разрешиха да си направят и една по-дълга разходка. И тогава най-възрастната от тях дойде при дядо да го пита какво ще каже. „Екскурзията“ беше до „баба Елена“ — в мирните години малка бирария с люлка-въртележка в двора, но сега всичко е занемарено. Това беше един къошк на „шосето“, на мястото на сегашния паркинг срещу спирка „Акациите“.

Пак по това време във Варна се появи един „страшен“ крадец на име Майсторов; бащината му къща и сега още съществува на ул. „Иван Драсов“ — старата „Балканска“. Говореше се, че той отваря вратите с шперц и извършва кражби. Всички бяха толкова наплашени, че още по здрач залостваха вратите си. Но в нашата махала кражба не стана. Как ли са се чувствали родителите му, които бяха познато, почтено

семейство, а сестра му беше гимназиална учителка. След известно време Майсторов изчезна. Не се разбра дали го заловиха или забегна някъде. В своята книга „Корона от тръни“ на 287 стр. авторът споменава за българския анархист Майсторов от Варна, който с още един варненец готвели нападение над цар Борис, и то в Париж, когато царят бил там на посещение.

От крадци ни вардеше и пазвантинът дядо Никола, възрастен опълченец, който, щом се мръкнеше, обикаляше квартала като солидно тропаше с тоягата си и предупреждаваше, че бди. Но изглежда, че след това и той се прибираще да спи, защото до сутринта повече никой не го чуваше да минава. А може би всички са заспивали много дълбоко!

След войната дядо се пенсионира, но поради някои неуредици едва две години по-късно получи цялата пенсия за изминало време — 10 000 лв., които той раздели между най-малкия ми брат, който носеше неговото име и племенницата си Мара Кондова, сестрина му дъщеря, която беше израснала при него и той я имаше като дъщеря.

Дядо беше много работлив и за годините си много пъргав и енергичен. От него не се изискваше нищо — трябваше просто „само да си гледа старините“. Но той винаги си намираще работа. Всяка ранна есен той слизаше до „терзиите“ — най-ниската част на сегашната улица „Бохосян“^[2], за да си поръча нови калцуни и антерия. След това започваше да подрежда мазата — да нарежда дървата, да нацепи разпалки, да приготви туршиите и зелето, да преточи виното, въпреки че имаше кой да се грижи за това. Не знам защо не харесваше „купешкия“ червен пипер и зимно време, за да си намира работа, купуваше отнякъде сухи червени чушки, които счукваше в дълбока чутура и за да не му влиза пипер в носа се превързваше с голяма кърпа. Процедурата продължаваше 2–3 дена, обезателно в средната избена стая.

Щом се затоплеше времето, дядо прекарваше почти цяло лято на лозе. Всяка заран още по хладното с торбичка храна и едно агънце завързано за връвчица той поемаше през полето, сегашния квартал между болницата, Академията и „Грозд“. Всеки Гергьовден тате купуваше едно агънце, специално за дядо да си има занимавка. Много хора го знаеха като „дядо поп с агънцето“.

Лозето ни беше до „Шокара“, там е сегашният зоопарк. Дядо не копаеше, но си намираще работа цял ден — да подкастрия, почиства,

плеви и други занимавки. През горещите дни слизаше на плажа под сегашния ресторант „Хоризонт“, изкъпваше се и след това се прибираще. Тия морски бани той правеше и след като беше вече към осемдесетгодишен за ужас на всички домашни. Всеки ден очаквахме, че ще го намерят умрял в морето. Но той беше упорит и си правеше своето.

На мястото на зоопарка тогава имаше голяма зеленчукова градина на трима братя Шокарови, стари ергени, които дядо наричаше „Момчетата“ и на връщане от лозе се отбиваше неизменно при тях. Друго място за размисъл и „за да изпият по един тутун“ беше съседната до вкъщи бакалница на бай Петър. При хубаво време пред „дюкяна“, а при хладно — вътре около мангала нижеха сладки приказки.

Когато към 1928–30 г. тате купи първия радиоапарат, тогава още новост, повика дядо да му покаже новото чудо. Тате завъртя на няколко станции и му обяснява, че ето сега чува музика от Будапеща, а това е от Виена или пък другото е говор от Румъния. Дядо погледа, погледа, па отсече — „Лъжат ви европейците, синко. Ти уж си умен човек, но и ти се хващаш на техните шашми“. Той вярваше, че радиото е някаква нова латерна или грамофон със скрити плочи.

Като стар комита, дядо беше суров и много пряк човек. На стари години стана голям душманин на котките. Спомням си колко време дебна една крадлива котка; залови я, върза я в чувал и я преби с едно дърво. Изхвърли я на боклука и когато след два часа минаваха боклукчиите, той отиде да следи, да не би да не вземат убитата котка. Нея вече я нямаше. Дълго време след това той се ядосваше, че не можал да пребие и деветте ѝ души. Но след време, когато котката пак се появи, тоя път дядо не ѝ остави нито една душа. А да не говорим за някакъв негов спор с дядо владиката Симеон^[3], на когото той казал: „докато не те погребат няма да умра“. Обаче дядо умря преди дядо Симеон, а тоя последният сигурно не е бил забравил тия думи и не дойде на погребението му.

Но аз не помня дядо да е дигнал ръка на някое от нас децата или да е нагрубил майка ни. А иначе — не че боят не беше непознат у дома.

Чудни спомени имам от дядо през великите големи празници. На Йордановден донесе светена вода от черкова и облечен с патрахил, с

китка босилек в ръка ще поръси всички ни за здраве, а също така и цялата къща. Срещу Коледа, Сурваки, Велики заговезни у дома се събирахме с най-близките роднини до 20–25 души. Около подредената маса всички застанали прави очакваме дядо. А той в патрахил, с кръст, требник и кадилница в ръка започва да пее съответните молитви (той имаше хубав глас), влиза в трапезарията, отчита и благославя трапезата и чак тогава всички сядохме и вечерята започваше.

Не мисля, че дядо е бил фанатично верующ. Не съм го виждала в къщи да прави големи метани пред иконата. Но може би суровият живот, който е имал, без съпруга, починала съвсем млада, мъките, които е изживял да изгледа невръстни деца, а по-късно и да живее около пет внуци полусираци, са го направили по-критичен и сдържан. А църковни песни си пееше постоянно, като молитви, както си казваше той.

Дядо е бил опериран два пъти от херния и доколкото си спомням единия път, кой знае защо, е било без упойка (може би през войната) и той викал на доктора — „режи докторе, не бой се“.

На осемдесет години той се отказа от тютюна и 3–4 години не пуши, но после пак пропуши, защото нямал какво да прави — почти не виждаше, въпреки че беше опериран от перде и недочуваше. На деветдесет и две години следствие херния получи преплитане на червата и от това почина. Някои много възрастни варненци сигурно ще си спомнят неговото погребение — опят и изпратен от повече от двадесет свещеници — негови колеги, но без дядо Симеон.

12 декември 1991 г.

---

[1] Всъщност това е станало през 1884 г.; дотогава от 1881 г. поп Христо е лежал в затвора в Битоля. ↑

[2] Днес „Проф. А. Златаров“. ↑

[3] Варненски и Преславски митрополит Симеон (1840–1937), бил на длъжността си цели 65 години — от 1872 г. до смъртта си; бил е народен представител, учен, преводач, член на БАН. ↑

II. КРАТКИ БЕЛЕЖКИ ИЗ КМЕТСКАТА ДЕЙНОСТ НА БАЩА МИ

НИКОЛА ХРИСТОВ ПОПОВ И НЯКОИ ДРУГИ СПОМЕНИ

(Роден 1876, починал 1954)

Баща ми Никола Попов — „кмета“, както го наричаха варненци, беше дребен, слаб човек, но много пъргав и с енергична походка, която той запази до последните си дни. Казваха (пък и такова беше моето впечатление), че е бил много умен, строг и принципен, със силно чувство за дълг и обществена отговорност, поради което и се ползваше с много голям авторитет. В къщи дори, той се придържаше към принципите на родителите от неговото време, че децата се гаят, когато спят и че трябва да им се създава занимание, за да не им го създаде дяволът. Но беше много грижовен баща и когато бивахме болни е бдял над нас като същинска майка. В най-ранните си детски спомени аз го виждам как вечер след работа, с цигулка в ръка, ме е учил детски песнички и хорца и ми е разправял приказки, които помня и досега.

Не обичаше лукса и празната суетност, но в къщи винаги ни е създавал отлични условия за нашето добро физическо, интелектуално и културно развитие. Особено големи грижи полагаше за най-малкия ни брат Хицо, който на 4-годишна възраст преболедува от детски паралич и остана с лек физически недостатък. Като ученик и в къщи баща ни му взе частна учителка, която се занимаваше с него, за да може да настига съучениците си. Баща ни винаги намираше време да прави с него разходки из града или вън от него и нагледно да му обяснява природни и физически явления. Благодарение на тия големи грижи Хицо се разви много добре и по-късно извършваше услуги в адвокатската кантора на баща ми и брат ми, а по-късно и при мъжа ми.

Баща ми беше много добър стопанин и къщата ни и градината около нея се поддържаха винаги в изряден вид.

Според неговите съвременници той е бил един от най-дейните кметове, които са дали много нещо за своя град. Обаче в къщи почти никога не се говореше за това. За своята дейност като кмет той не е оставил никакви лични бележки^[1], защото считаше, че това е било негово задължение, а заслугите му трябва да бъдат преценени от други и изтъкнати от тях. Втора причина за този пропуск според мене е, че когато беше вече в напреднала възраст и подходящо време спокойно и критично да направи разбор на дейността си, той беше толкова угнетен и изтерзан от тежки преживелици, че желанието му да напише равносметка за обществената си дейност се беше напълно изсушило. Все пак, ако някога някой би се заинтересувал от неговата дейност като кмет на град Варна, архивата на Варненската община документирано би могла да му предостави обилни данни.

В 1926–27 г. аз бях вече ученичка в последните класове на гимназията и съм запомнила някои факти.

Първата работа на кмета (баща ми) беше да оправи финансите на общината, които години наред са били доста объркани, за да се стигне дотам, че общинските служители да си получават заплатите с месеци закъснение. При неговото кметуване подобен случай не само че не се повтори, но той намери и средства за всичките си мероприятия.

Скоро след заемане на кметската длъжност, баща ми на свои разноски замина за чужбина и посети Прага, Виена и Берлин, влиза във връзка със съответните общински управи и кметове и се запознава с общинските и главно градоустройствените мероприятия на споменатите европейски столици. Посещава също и немски морски курорти и изучава курортното им дело, тъй като Варна вече започваше да се очертава като морски курорт с голямо бъдеще.

Известно е неговото планиране, „разораване“ и благоустрояване на „гръцката махала“, която дотогава е представлявала един голям лабиринт от криви, тесни улички и сокаци, крайно нехигиенични. За времето това изглежда е било много смело мероприятие, защото първото нещо, което всеки е чувал за Н. Попов, е за гръцката махала. Навремето големият наш карикатурист Буюклийски беше нарисувал и подари на баща ми една чудесна карикатура — кметът с рало в ръцете разорава гръцката махала. Тая карикатура, неизвестно кога, изчезна от къщи. И много други улици в града са били планирани и шосирани. За пръв път тогава почнаха да се поливат и по-оживените улици, по които

се вдигаше голям прахоляк, тъй като асфалтът още не беше известен у нас. Пръскането ставаше по доста първобитен начин — с пожарните цистерни, теглени от коне, но тогава във Варна други възможности не е имало.

Негово дело е завършването и обзавеждането на театъра, който години преди това стърча полупокрит. Друго негово дело е построяването на северните бани със стълбището-серпентина, водещо към тях, както и трайните насаждения и укрепвания по тяхното протежение. Към това трябва да добавим и довършването на централните бани по модел на баните от немските курорти.

Понеже Варна беше почнала вече да се посещава от чужденци, баща ми откри и смесен плаж, което за времето си беше същинска революция.

За 1 500 000 тогавашни левове баща ми построи морското казино, веднага го отдаде под наем за 3 години за същата сума и покри разноските по построяването му.

С това строителните работи на баща ми не се изчерпват. Има и много по-големи и по-дребни по обем, необходими и полезни строежи, за които не мога да си спомня точно.

Всички тия благоустройствени работи се извършваха под прекия контрол на баща ми. През строителния сезон, още в ранни зори общинският файтон спираше пред вратата ни и баща ми, много преди започване на работното му време в общината, тръгваше на обиколка по обектите, за да види със собствените си очи какво и как се работи. Това е общоизвестен факт на хората от неговото време.

В отношенията си с гражданите баща ми беше напълно демократичен. Той позволяваше да бъде безпокоен и в къщи, и по телефона от граждани, търсещи неговото съдействие за отстраняване на някои повреди в улицата или квартала или за някои лични неволи. Освен в приемните си часове, когато с търпение и внимание изслушваше гражданите и вземаше подробни бележки, той приемаше дори в къщи в празничен ден, особено когато се касаеше за спешни случаи и неотложни нужди. Житейският му опит му позволяваше бързо и сам да решава спешните въпроси — бърже проучваше и бърже решаваше. Откликваше и на лични неволи на гражданите. Много силно се е запечатало в паметта ми, когато един гражданин — висок, с брада, баща на 4 деца, идваше в къщи да моли баща ми за работа. По

онова време изглежда безработицата да е била голяма и намирането на работа — сериозен проблем. Баща ми прави, струва и един ден му съобщи, че му е намерил подходяща работа. Няма да забравя как този грамаден човек се разхълца като дете и се опита да целува ръцете на баща ми.

Баща ми беше един от истинските ценители на Варненското крайбрежие и извоюва прокарването на крайбрежната алея от малката тогава бирария „Хоризонт“ до бившата^[2] „Станчова вила“. Това на времето не е било лесно, защото всеки метър отчуждена земя е следвало да се заплати на собствениците по текущите пазарни цени. Пък и по тази алея имаха вили и места много влиятелни хора като бившия министър Ат. Буров, финансовият магнат Куюмджийски, индустриалецът Палавеев и др. По същото време беше и устроено и засято с редки видове иглолистни дървета и малкото паркче пред тогавашния малък ресторант в „Св. Константин“.

За първи път в ония времена (преди 50 години) кметът на Варшава по своя инициатива направи официално посещение на варненската община. Тогавашният кмет на Варшава подарил на баща ми две бронзови отливки и един добре оформен албум с полски народни носии. Скоро след това на екскурзия във Варна пристигна и група ученици от варшавските гимназии, които бяха разквартирувани между варненските ученици.

В общи черти това е, което засега мога да си спомня за дейността на баща ми като кмет и за усилията му по благоустрояването и хигиенизирането на града. Сигурно има още доста по-значителни и по-незначителни работи.

Въобще неговата ръководна цел беше благоустрояването и хигиенизирането на Варна. Знам, че това беше извънредно трудно, защото тогава общините бяха на самоиздръжка и с много оскъдна държавна помощ. Вън от това беше време на различни партии и партийки, които непрекъснато враждуваха помежду си и изхождайки от своите интереси, затрудняваха до висша степен дейността на общинската управа, най-вече в лицето на кмета, за чийто пост аспирираха непрекъснато ръководствата им.

Баща ми беше толерантен човек — ценеше хората по техните способности и качества, а не по техните политически убеждения. Така например, негов секретар по време на кметуването му беше Рахнев (не

си спомням малкото му име) — млад, слаб човек, от чиято работа баща ми беше много доволен и за когото баща ми знаеше, че е с леви убеждения (Рахнев по-късно е станал комунистически партиен деятел). Друг пример е Величка Патронска — способна гимназиална учителка по немски език. Тя е била активен партиен деятел, често правеха у тях обиски и често я арестуваха. Спомням си много ясно, когато рано сутрин, още по дрезгаво, майка й баба Тона идваше в къщи и обикновено първите й думи биваха: „аман, Никола, Величка пак я арестуваха“. Баща ми винаги използваше връзките и авторитета си и се застъпваше за нея и тя никога не е оставала арестувана повече от 1–2 дена и никога не е пострадала. По време на процеса на Народния съд Величка единствена прояви голямата си благодарност към баща ми, като свидетелства в негова полза.

Баща ми беше първи братовчед с Мара Кондова. Тя е израсла при дядо ми, под един покрив с баща ми. Дядо, който живя и умря у нас, я имаше като своя дъщеря и тя много по-често му казваше „татко“, отколкото „вуйчо“. Когато през 1923 г. Кондов е бил преследван и се е укривал от властите, баща ми е положил големи усилия, за да може да бъде Кондов спасен. Съответните власти са уверили баща ми, че ако Кондов се предаде доброволно, то те гарантират за живота му. Баща ми е съобщил това на семейството му, обаче последното е отговорило, че има кой да се погрижи за Кондов. Преди известно време аз научих от Магда, дъщеря на Зорка Стефанова, че много по-късно майка й е разправяла, че по него време бележка с подобно на бащиното ми предложение съдържание е била донесена от Петранка (дъщерята на Кондов) у Стефанова и последната я предала на съответното място, но отговорът е бил, че партията сама ще се погрижи за Кондов. Когато дъщерите на Кондов — Петранка и Надка — трябваше да заминат за СССР, баща ми съдейства те да получат редовен паспорт до Цариград (Истанбул), откъдето са щели да бъдат прехвърлени в Съюза по канален ред. Доста време след това стоеше запазена снимка — изпращането на двете момичета на пристанището от роднините и баща ми. Преди Петранка и Надка за Съюза заминаха последователно Душко и по-малкият Сандю. Душко беше, струва ми се, в последния клас на гимназията, а Сандю като че ли беше напуснал училище, защото беше много буен и много не му вървеше в учението. Най-последна, пак със съдействието на баща ми, замина и леля Мара. Дядо

обичаше Кондовите деца — те бяха за него негови внуци, както и ние останалите и почти всеки ден ги навестяваше. Когато около 1924–25 г. той получи доста голяма сума от дълго очакваната пенсия, той даде на тях 5000 лв., колкото даде и на малкия ми брат Хицо, който носеше неговото име. Но струва ми се, не обичаше много зетя си Димитър Кондов. Не вярвам чичо Димитър да не е бил трудолюбив, но понеже се занимаваше много с политическа работа, вероятно не е имал много време за семейството си. Леля Мара имаше плетачна машина и плетеше чуждо, за да подпомага дохода на семейството. А дядо не одобряваше това! Леля Мара беше много трудолюбива жена и по-късно като вдовица успя да си построи малка къща. Въпреки че в къщи пред децата не за всички неща се говореше, но по него време аз бях вече 14–15 годишно момиче и доста работи не ми убягваха, а някои са ми правили много силно впечатление и ги помня досега. След 1944 г. Кондови се завърнаха в България, но освен леля Мара, никой не ми се е обаждал^[3].

Пак по него време в училището до нас — „Ангеларий“, имаше един учител — Цанков, висок, слаб човек, който е бил уволнен като комунист и скоро след това почина, струва ми се от туберкулоза. Дълго време на неговата жена не са давали работа и когато баща ми стана кмет, я назначи на работа в морските бани. По-късно аз често имах случай да се срещам с Калиничка Цанкова и тя винаги е използвала удобен случай да спомене, че на времето баща ми единствен е проявил съчувствие към нея. Има още много други случаи, които говорят за толерантността и отзивчивостта на баща ми, но аз вече не за всички мога да си спомня, защото оттогава са изминали почти 50 години, половин век, пък и няма защо да ги изреждам като в поменик.

Баща ми беше състоятелен човек и както всички тогавашни добри стопани, парите си влагаше в имоти. Освен къщата на ул. „Нишка“ и „Търновска“, в която съм родена и сме живели до 1935 г., малко по-късно той е купил и едно лозе в местността „Шокара“ (днес „Зоопарка“ и местата около него) и една малка къща в тогавашната „Турска махала“. Към 1912–13 г. заедно с чичо ми са купили една голяма къща на края на ул. „Нишка“. В нея дълго време се помещаваше V участък. Между 1920–25 г. той купи една хавра около тогавашния район „Шести участък“, едно малко лозе пак в същия район, една бадемова градина около днешната спирка „Отдих“, една

хавра 8 дка в местността „Св. Константин“ заедно с Григор Василев — всички към страната на морето. По него време закупи и една голяма двуетажна къща на бул. „Фердинанд“ (сега „Червеноармейски“)^[4] близо до вълнолома. Тая къща той надстрои с един по-нисък етаж и над него — един полутавански, преустрои я и обзаведе за летен хотел — „Вила Приморска“. Тогава вече Варна се посещаваше от доста чужденци и българи, а хотели имаше малко, зле обзаведени и повечето без течаща вода, а частни квартири — малко и без подходящи удобства. Вилата се поддържаше в изрядно състояние. В мазата имаше инсталиран малък мотор, на тавана — два резервоара от 5 тона, така че в стаите винаги имаше течаща вода, въпреки че последната редовно спираше.

Тъй като преустройството и обзавеждането на вилата отне много средства на баща ми, а по това време вече беше и кмет и заплатата му като такъв беше много по-малка от адвокатските му доходи преди това, той остана задължен към вуйчо ми Д. К. Попов — мелничар и търговец житар. Към 1930–31 г. той се видя принуден да продаде къщата в турската махала, половината от дворното място на къщата на ул. „Търновска“ и лозето на „Шокара“. По-късно през 1935 г. продаде и къщата на ул. „Търновска“.

Баща ми обичаше обществената работа, следеше всички обществени начинания и в много от тях вземаше участие било по своя инициатива, било като е бил поканван. Не си спомням, но в ежедневниците от негово време сигурно има споменато за някои от тях.

Той беше добър българин — македонец и години наред вземаше участие в живота на варненското македонско братство. Когато в него започнаха дразги, баща ми положи големи усилия те да бъдат изгладени, но когато му стана ясно, че корените на тези дразги са далеч извън Варна, когато те се изродиха в срамни братопреследвания, той се оттегли от всяко активно участие.

Към края на 1953 г. баща ми заболя от рак и тогава му разрешиха да се прибере във Варна, за да бъде опериран. Почина на 6 май 1954 г. в таванската стаичка на някогашния си дом на ул. „Антон Иванов“^[5]. През последните десет години от своя живот, вече в напреднала възраст, той преживя много унижения и лични нещастия. Но той беше твърд, волеви човек и никой никога не го чу да възроптае или да се

оплаче. Единственият случай, когато майка ми го е видяла да даде изблик на мъката си, е било през 1950 г. при принудителното му изселване от Варна. Когато с камиона, натоварен с оскъдна покъщнина, са се изкачили на височината над Аксаково, той погледнал към града и с просълзени очи казал: „Да дадеш толкова много на този град и сега да няма в него за тебе един подслон!“^[6]

---

[1] Като изключим няколко изречения в спомените му по-горе. ↑

[2] От 1996 г. Иван Станчов я е предоставил и там се намира „Карин дом“ — за деца със специални нужди. ↑

[3] Всъщност Люба ни е казвала, че помолена, Петранка, категорично е отказала да се застъпи за Никола Попов пред Народния съд. ↑

[4] Днес бул. „Приморски“. ↑

[5] Днес ул. „Стефан Стамболов“; на мястото на тази къща сега се намира хотел „Модус“. ↑

[6] Тази част от спомените на Люба изглежда са писани в периода около 1980 година. ↑

III. ХРУМВАНИЯ

Една вечер на 1927 или 28 г. седим на маса в морското казино заедно с инж. Данаил Попов — директор на тогавашната електроцентрала. Тате беше кмет. Обсъждат как да се укрепят сипеят под казиното пред морските бани. За укрепителна стена в момента общината няма пари. И решават да се засадят тополи, които много бързо пуцали коренища, които се преплитали и укрепвали почвата. Докато израснат тополите, за да закрийт гледката към морето, общината все ще смогне да направи солиден зид. Ще изсекат тополите, ще засадят нискостеблена зеленина и морето пак ще се открие. От тогава вече 60 години, склоновете са солидно укрепени, но никой не се е сетил да открие гледката към морето.

Колко приятно беше на времето в Морската градина. От Петровден до Богородица всеки обяд и вечер свиреха духовите музика на флота и пехотата; редуваха се по седмица. Ние се въртяхме около павилиона или се разхождаме и неусетно се запознаваме с известни увертюри, опери, оперети. Даже някои научавахме наизуст. Неусетно получихме първата си музикална култура.

Когато през 1949 г. изселиха тате в с. Бдинци, когато камионът, с който пътувал, стигнал на височината над Аксаково, тате се обърна, погледнал града и казал: „Да направиш толкова много за тоя град и сега за тебе да няма един покрив в него“. Колко мъка!

Трябва да е било някъде 1912–13 г. Спомням си бегло едно увеселение в Морската градина с благотворителна цел, когато във волски каруци, окичени с цветя и гирлянди — коли и волове накачени елегантни варненски госпожици минаваха по алеите и хвърляха към публиката конфети и серпантини. Музика духова.

Дядо, когото като свещеник всички смятахме за много веруещ веднаж, вече може би към осемдесетгодишен, кой знае какво съм го запитала и той кратко и рязко ми отговори „Няма Господ“. Колко мъка и разочарования е изживял, за да стигне до тоя извод!

Тате ми е разправял, че като ученик или студент, като всички тогавашни младежи, увлечен от социалистическите идеи, един ден се възмутил от това, че баща му ходи да ръси от къща на къща и да подлага бакърчето си — което било недостойно. На което дядо му отговорил „Ако аз не ходя с бакърчето, ти с какво ще се учиш бе, магаре“!

Леля Мария (сестра на тате) беше жена с напредничави разбирания (не комунистически). Всичко ново, практично, разумно го възприемаше и прилагаше. Тя беше тая, която, противно на тогавашните разбирания, че човек трябва да се облича много, за да не настине, настояваше децата да се калят, за да бъдат здрави. Аз бях много изнежена, много боледувах, бях цял вързоп от дрехи. Едно лято — бях на 14–15 години, тя ми каза — почваш всяка сутрин със студени фрикции и постепенно хвърляш дебелите дрехи. Послушах я и още първата зима хвърлих всички фанели и вълни. Така се закалих, че дълги години аз нямах зимни дрехи, с изключение на палтото. Но щом стана сутрин, първото нещо е да се подложа до кръста на студената чешма и да се разтрия след това с твърда кърпа. Ако не направя това, аз не мога да се стопля. Ето вече 65 години правя това всяка заран, но от 2–3 години го правя с хладка вода.

Леля Мария, въпреки че беше попска щерка, не беше никак религиозна. Не съм я запомнила да пости, да се причести, или да ходи на черкова. Но много държеше на целесъобразното хранене. На времето имаше една медицинска книга на д-р Луи Куне и тя се ръководеше по нея.

Беше 1920 или 21 г. Беше навалял голям сняг. На някои места достигаше до первазите на партерните прозорци. Тогава често имаше снежни зими. В такива дни училищата се затваряха. Седим в къщи във всекидневната с прозорец към ул. „Нишка“ (сега „Г. Димитров“)^[1]. Изведнаж на прозореца, из снега се подава една брадата глава. След първото стъписване виждаме, че това е чичо Атанас (мъжът на леля Мария), който беше много висок човек и в най-голямата навалица стърчеше над другите поне с една глава. Боят му не се боеше от дълбокия сняг и беше дошел да ни наобиколи. Умря в 1928 г. от менингитна епидемия. От същата епидемия умря и чичо Георги Лазаров, мъжът на леля Милица — най-голямата сестра на майка ми.

През тогавашните снежни зими все още се мяркаха по улиците конски шейни. А спомням си като съвсем малка, като разправяха в къщи, че бате ни Кирил (синът на леля Кераца), ходил да се пързалия на езерото, което тогава още не е било свързано с морето и е замръзвало. Бащата на бате Кирил също се казваше Атанас — Петров.

До 1944 г. във Варна имаше немско училище — пълен курс, от забавачница до завършена гимназия. Някъде 42–43 година на посещение в училището идва висш военен. На малкия Коко Даиев, тогава ученик може би в отделенията, като на умно и будно дете възлагат да поздрави високия гост. Гостът останал много доволен и като в приказките, казал, че е готов да изпълни едно желание на Коко. Будният Коко веднага преценил момента и без да се колебае казал, че има чичо, френски войник, който в момента е пленник в Германия и моли чичо му да бъде освободен. Гостът сигурно не е очаквал такова желание, но поискал Коко да му даде някои по-точни сведения. И пак като в приказките, след около два месеца Нико Даиев си бил в къщи в Ница. По-късно Коко завърши медицина, очерта се като добър лекар и от дълги години работи във военната болница в София, с висш чин вече.

До 1944 г. Йордановден — Богоявление, 6 януари, беше голям, тържествен празник, хвърляше се кръста в морето. На тоя ден само болните, децата и много от старите не излизаха на улицата. От

голямата черкова, през „Мусалата“, по ул. „Цар Борис“ — сега „Ленин“, до училище „Сулини“ (сега там е хотел „Черно море“) по бул. „Сливница“ — сега „Г. Димитров“ до морето и самата Морска градина тротоарите биваха задръстени от хора. По тоя път минаваше процесията с кръста, начело с владиката, свещениците от всички черкови в черковни одежди, хорът от голямата черкова, официални лица. Слизаха до морето, там владиката хвърляше кръста във водата и млади здравеняци се хвърляха в ледената вода да уловят кръста. На Йордановден биваше почти винаги много студено, но слънчево. Тогава нямаше замърсители на атмосферата и зимите във Варна биваха слънчеви. Този, който уловеше кръста, след това обикаляше къщите и събираше пари. Спомням си го винаги с голям кожух.

Преди около 80–90 години изглежда ул. „Бенковска“, от „Г. Димитров“ до „К. Маркс“^[2] е била нещо като център на движението, защото там е ставало шествието на „маските“ в деня на великденските заговезни. Трябва да е било преди Балканската война, защото си спомням много смътно, ме заведоха да видя „маските“. В представите ми се върти някаква ярка смесица от хора. Изглежда, че някои от маските са ми се видели много страшни, защото много се изплаших и веднага се върнахме в къщи. Сигурно много съм ревала, защото дойде една съседка, леля Гацка, и за утеха ми донесе някаква поничка — бухта. Тогава, пък и много по-късно хората много се маскираха и така отиваха до съседи и близки. Умеели са да си създават приятни часове. Няколко години след европейската война, когато животът се нормализира, хората пак почнаха да се маскират и да се устройват даже „бал маске“. Имаше дори време, когато с нас младите се маскираха и родителите и се събирахме семейно маскирани — но само на заговезни! Една година баба Невенка се беше маскирала като скиор, аз като клоун, а Велка като китайски мандарин. На една „маскена забава“ в един салон Влади и аз се бяхме маскирали като холандски селянин и селянка (със сабота — тогава и такива работи можеше да си поръчаш при дърводелец) и получихме първа награда — една голяма шоколадова торта!

Апостол ваксаджията беше една от забележителностите на Варна някъде до към 1940 г. Със сандъчето, ваксите и четките стоянката му беше в началото на „Гургулят“ — сега „Аврам Гачев“^[3], стената на сегашната „Валентина“^[4], цял ден надуваше кларинета си! Репертоарът му сигурно не е бил класически, нито изпълнението му виртуозно, но никой не се е оплакал, че безпокои някого! Хората са били много по-спокойни. Най-забележителното у Апостол беше общият му вид. Дълга до раменете коса, брада и мустаци, с обеща на едното ухо и накичен с разни гerdани, дрънкулки и други дреболии, облечен също по негов вкус, не особено чист, изглежда още тогава е предугадил модата на хипитата! Но въпреки чудатостите му, той е имал семейство и казваха, че бил добър стопанин и грижовен баща! Изгуби се някъде към 1940 година.

Ангелсон! Това беше друга забележителна личност на Варна. Умен, възпитан човек, винаги много спретнат, даже елегантен, в неизменно светлосивите си костюми — сако-жакет и сиво бомбе „шапо-мелон“. Винаги добре избръснат, с бели засукани мустаци и неизменно свежото карамфилче на петелката на сакото. Не знам дали някой някога го е виждал без карамфилче! Никога не липсваше на тържества, паради и мъжки компании. Дали е работил нещо не знам, но струва ми се, че по едно време беше в общинската управа. Ангелсон — жולי гарсон — така го наричаха всички. Стар ерген — бонвиван.

Ул. „Владислав“, или както всички я наричахме „Ташоулу“ (сега бул. „К. Маркс“) беше втората търговска улица на Варна. От пощата някъде до към „Тракия“^[5] бяха наредени малки магазинчета — манифактура, галантерия, обувчари, шкембеджийници, сладкарнички, бозаджийници. Там пазаряха повечето селяни — стоката беше за селски нужди и вкусове. Забележителни бяха обувчарските магазини. Продаваха се по-груби готови обувки, чехли и домашни пантофи — кожени, платнени, кадифени, сърмени, сандали, налъми. Стоката беше нанизана на върви и висеше закачена пред магазинчетата. Цял град от там си купуваше домашни чехли, пантофи, топлинки и неизменните

сандали, с които децата изкарваха по едно и две лета! Всичко беше от естествени кожи и гьон!

Имаше един безобиден малоумен — дели Андон. Цял ден обикаляше по улиците и си боботеше нещо. Всички го знаеха, но и той много хора познаваше. Веднаж някой шегаджия му дал билет за театър (тогава „Зала Съединение“) на първия ред точно до сцената. В един момент дели Андон познава в лицето на един от героите един артист с прякор „Цъмъни“ и както в „Под игото“ се провиква — „Ей, Цъмъни, защо се преструваш бе, не те ли познах“. Обръща се към публиката „Ей, гледайте бе, Цъмънито как се преструва“.

На ъгъла на ул. „Г. Димитров“ и „Толбухин“, точно пред нашата къща имаше улична чешма, която съществува и дълго след като къщите бяха водоснабдени. Веднаж със слугинчето ни, 14–15 годишно момиче, се връщаме от лозе. По шосето откъм „Академията“ виждаме, че се задава лека кола. Тогава лека кола беше рядко явление, пък и не фучаха като бесни. В колата бяха царят, царицата и шофьорът. Сигурно отиваха към „Евксиноград“. Момичето, като разбра кои са, махна с ръка и се поклони. Царицата му отговори по същия начин и му се усмихна. Дълго време не можеше да проумее как тъй царят и царицата може да минават по пътищата като всички хора и най-вече така любезно да поздравят нея!

Бях не повече от 3 годишна, когато през Балканската война във Варненския залив дошли турски кораби. Спомням си много смътно у дома в нашата трапезария с прозорец към задния двор, нощно време сме събрани на газена лампа и плътно перде много хора. Вуйнини, чиято къща близък беше до военния клуб на „Д. Благоев“^[6] (тия две къщи и до сега са непокътнати), бяха дошли у дома да се скрият. Нея нощ всички, които са живеели по-близо до морето, са избягали навътре в града при близки и познати, за да не ги засегнат бомбите. Дълго време след това момчетиите намираха около пристанището малки металически топчета — шрапнели — с които си играеха на лимки^[7].

В гагаузките села около Варна — Кестерич, Дживизии, Джафери — сега Винаца, Орешак, Кичево, въпреки че са християни, жените им допреди 40–50 години ходеха с шалвари — широки, дълги, но не бяха шарени като циганските — бяха на тесни райета, с убити цветове, главите си пребраждаха с чембери и с единия край си прибулваха устата и носа. И досега по-възрастните си говорят на гагаузки — някакъв особен турски, а на времето почти не знаеха български. В музея на Възраждането има евангелие на гагаузки. Не помня да съм чувала за някаква носия на градските гагаузи. Те се обличаха както всички в града, но си имаха свои обичаи. Когато се заженеше гагаузка мома, в петъка преди сватбата чеизът на булката се нареждаше на фйтон (1–2 според заможността) като на изложба — юргани, бродирани чаршафи, възглавници, ковчорчета и др. и минаваха по улиците, като фйтонджиите звъняха със сигналните звънци на фйтоните. Разбира се, всички излизаха да гледат „сеира“. След европейската война този обичай постепенно изчезна. Друг неизменен закон беше в същия този петък женските роднини на булката и на зетя да водят булката на баня. В банята, с дайрета, кючеци, черпни се е прекарвало по няколко часа. Някои са откупували цялата баня. На една такава сватбена баня, като съм била на 3–4 години, майка ми ме заведе. Женеше се един неин братовчед — Стати — Стайко, чиято майка беше гагаузка. Въпреки че бях малка, запомнила съм банята и някаква жена с дайре. Тогава за пръв път влязох в баня пък и за последен за много години след това, защото имахме баня в къщи. Тоя обичай с къпането на булката, също след 20-та година постепенно изчезна, но циганите го спазваха още дълги години и след това. Техният път до банята, пък и в самата баня, биваше много шумен и далеч около банята се разбираше, че има булка.

Никулден на времето беше голям празник, особено за нас, защото тате имаше имен ден. На тоя ден къщата биваше празнично подредена, всички стаи отоплени, ние всички празнично облечени. След 4 часа вече очаквахме посещения. Идват да почетат именника роднини, приятели, познати, кои пеша, кои с фйтон. Защото като че ли

беше закон Никулден да е винаги със сняг и студ, а запомнила съм и с фъртуни! В антрето отупат снега, събуят галошите и шушоните (тогава те се обуваха върху обувките), съблекат палтата (ние децата помагаме и поемаме) и влизат. Поседят 15–20 мин. (официална визита), поразменят се някои любезни приказки, почерпим ги с коняк (за мъжете) и вишновка или ликьор за жените, лъжичка сладко от вишни или кайсии. Не беше препоръчително за домакинята да поднася бонбони. Но по-късно шоколадовите бонбони изместиха сладкото. Пък и бонбоните станаха много разнообразни и с отлично качество. Особено добри бяха на фабрика „Пеев“ и „Бераха“. Поднасяхме и парче торта. Към 8 часа визитите приключваха и тогава идваха най-близките, поканени на вечеря. Понякога за по-удобно това ставаше и на обяд. За тоя ден у нас винаги имаше риба — шаран или бяла. Имаше един руснак староверец, с голяма бяла брада, живееше в руското село на езерото и беше рибар — дядо Амос. Като че ли не съм запомнила Никулден без рибата на дядо Амос.

Какъв хубав празник беше Коледа и бѣдни вечер! Щом почне да се свечерява и тръгват коледарчетата. От врата на врата, изпеят, благопожелаят, дадеш им по някоя пара. Вечерта се събираме с лелини Мариини. Насядаме около масата с обичайните манджи и чакаме дядо. Той си слага епатрахила, с кадилница в ръка, влиза в стаята, чете молитви, благославя трапезата, изпяваме всички една коледна песен и вечерята започва. А в това време тръгват вече големите коледари. Организираны хорове на църквата, на студентите, на македонците. Всички предварително изпращаха съобщение, че ще ни посетят. Идваха, поканвахме ги в къщи, изпяваха по няколко песни, разменяха се благопожелания, почерпвахме ги и най-важно, даваше се известна сума за благотворителна цел — не за хористите. Особено добър беше хорът на руската черкова. Те идваха на Коледа преди обяд. Колко топлина и празничност имаше в тия дни. Защо трябваше да се заличи всичко това!

Имаше във Варна една самодейна „музика“ — няколко музиканти — кларинет, цигулка, някой духов инструмент — буразан,

тъпан. Не минаваше празник, без те да тръгнат от къща на къща. Къде им даваха по някой лев, къде ги пъдеха. Особено не пропускаха именник. Изглежда, че си имаха списък на именници.

На времето нямаше барове, дискотеки или ресторанти, където да се посреща Нова година. Събираха се хората вкъщи или се организираха вечеринки и балове. Най-голям ставаше балът във Военния клуб. Май че го уреждаха военните, с покани. Събираха се всички по-първи семейства — възрастните с младите. Едва след 30-та година момичетата почнаха да ходят по вечеринки с младежка компания, но на новогодишния бал — само с родители или брат или най-много братовчед. Дамите с големи деколтета, бижута, коприни, а мъжете със смокинги, жакети, полуфракове и фракове.

През зимата във военния клуб се уреждаха няколко големи бала — на хористите, на инженерите. Особено елегантен беше балът на „Тенис клуб“. На всички балове имаше добър оркестър, хубав бюфет със студени закуски и сладкиши, хайвери, руски салати, пуйки и прасенца и др. Входът беше платен, а също и консумацията. Но въпреки това баловете рядко завършваха с печалба. Разиграваше се и томбола. По същия начин ставаха и вечеринките — но по-скромно. Уреждаха се в някои салони — ресторанти. Такива вечеринки уреждаха спортни организации, тракийци, добруджанци, македонци. На македонските вечеринки идваха целите семейства с децата, бабите, дядовците. След официалната програма, започваше любителската — изправи се на масата някое дете — пее, декламира. Създава се доста шум и уютност. Танци, хора, лотария, американско наддаване. Тия вечеринки биваха доста доходни — македонците биваха доста щедри и всичко отиваше за благотворителна цел.

Около 30-та година във Варна се образуваха две младежки женски дружества — „Любов към родината“ и „Нови стремежи“. Уреждаха си сбирки и бродираха и изготвяха разни предмети за изложби, уреждаха си забави. В „Нови стремежи“ членуваха повече тези, които се смятаха за „хайлайф“ и бяха по-суетнички.

Като се запролетеше, някъде към Великден във Варна пристигаха амбулантни търговки, унгарки или чехкини, задянати с грамадни бохчи — вързопи. Обикаляха по улиците и продаваха покривки и салфетки за маса, кухненски кърпи и всичко от лен, престилки, детски роклички. Спомням си от такива чехкини майка ми беше купила една престилка с едно закачено джобче, което много ми харесваше. От тях също имахме кухненски кърпи (две имам още на вилата) покривка и салфетки за кафе, друга с ажурни за чай (тя още е налице). Казваха, че слизали по Дунава с корабите и се пръскали из по-големите градове. Изглежда, че тогава не е имало нито митнически, нито валутни ограничения. Спомням си как ми Райна, тогава вече мома за женене, пък и майка ми и други млади, по каталози си изписваха от Виена рокли, шапки и др. Внасяли са парите в пощата или банката и след кратко време си получават поръчаното във фирмата. След европейската война тая мода постепенно заглъхна.

Все по това време в зданието на сегашното пенсионно имаше голям универсален магазин, в който се продаваха и играчки. Спомням си веднаж отидохме с мама да направим някои покупки. Разбира се, очите ми бяха в играчките. Така ми се хареса една магарешка количка, с малки гномчета и при това с човече, което кара магаренцето, та майка ми със зор ме измъкна от щанда. Разбира се играчката не ми се купи, защото нямаше повод за това, но пък тая каручка ми е направила такова впечатление, че още ми е пред очите. Голям магазин беше за времето си „Пазар Паруш“.

На мястото на сегашната БНБ^[8] до след европейската война имаше хубава сладкарница — „Маринов“. Известна беше не само с хубавите си вкусни пасти, но и с това, че там обслужваха млади момичета с боненца и бели престилчици. Казваха, че тия момичета са виенчанки, защото по него време беше недопустимо момичета и жени да работят в заведение. Това стана обичайно след руската революция, когато рускините започнаха да навлизат в тоя бранш. Друга известна сладкарница във Варна до 1944 г. беше „Бай Димитър“. Беше уютно заведение с много разнообразни качествени пасти. Тоя бай Димитър имаше дъщеря, която, вече омъжена, почина може би към 23–24 годишна. Направи ми впечатление тогава, че на погребението на всичкия народ се раздаваха за „Бог да прости“ красиви бели малки

книжни кошнички с бонбони и бисквити. Съпругът на покойната, бай Васил, остана да работи в сладкарницата, пое работата, и след като умря бай Димитър, поддържаше същото високо ниво на заведението.

Беше през 1924 г. Бяхме ученички в пети гимназиален клас. Разбрахме, че предния ден учителката по химия е била болна. Въпреки че на следния ден я видяхме в училище, целият клас реши, че не сме я видяли и че ще имаме свободен час. Използвахме хубавото време да си направим разходка до Морската градина. На другия ден разбрахме, че разходката няма да ни се размине и че ще си понесем наказанието. Дежурни бяхме Евгения Гюлмезова — дъщеря на видния варненски гражданин Иван Гюлмезов — дългогодишен директор на мъжката гимназия — вече пенсионер и аз — дъщерята на Никола Попов, известен адвокат и общественик с голям авторитет. Учителският съвет ни наложи наказание — целият клас в края на срока да му се намали поведението. А дежурните, освен това да бъдат изключени за по три дена. Това беше много строго наказание, но нито на Ив. Гюлмезов, нито на Н. Попов им мина през ум, въпреки голямото влияние, което имаха, да искат някакво обяснение или да настояват за снизхождения пред директора на гимназията. Според учителския съвет ние бяхме се провинили, наказаха ни според преценката на съвета и ние трябваше да си понесем наказанието. Но на нито един от родителите не мина през ум да се меси в работата на училището. Това би било под достойнството на родителите ни. Такъв беше моралът на някогашните родители!

По време на управлението на Стамболийски директор на гимназията беше Стефан Калев — суров и груб човек. Сутрин преди започване на часовете заставаше на вратата на гимназията и най-строго следеше дали на всички ни униформата е в изправност и дали изпод баретата не се подава някое кичурче коса. Тежко на неизправните! Тогава униформите ни бяха — сукмани и бели бродирани с българска бродерия блузи. Момчетата носеха „бозаджийска униформа“ — панталон и сетрета, нашити с бели гайтани. Заедно със Стамболийски и тези униформи си отидоха.

[1] Днес „Сливница“. ↑

[2] Днес „Владислав“ (както се е казвала и преди това). ↑

[3] Днес „Цар Симеон“. ↑

[4] От 2008 г. на мястото на ремонтираната „Валентина“ се намира друг магазин. ↑

[5] Варненци и днес наричат така сградата на Районния съд по името на кино „Тракия“, което по-рано се намирало там. ↑

[6] Днес отново „Мария Луиза“. ↑

[7] Във Варна така наричат стъклените топчета. ↑

[8] На това място сега се намира една от търговските банки — на пл. „Независимост“, до театъра. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.